List 48. **NOVICE** Tečaj XXI.

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi poli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 3 gld. 60 kr., za pol leta 1 gld. 80 kr., za četrt leta 90 kr. pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gld. 20 kr., za pol leta 2 gld. 20 kr., za četrt leta 1 gld. 15 kr. nov. den.

V Ljubljani v sredo 2. decembra 1863.

Gospodarske stvari.

Gospodarske skušnje.

* Slanina ali špeh odganja zajca od drevés. Med marsikterimi pripomočki je bilo nasvetovano, drevesca s kožo prekajene slanine ali špeha namazati, kteri pa ne smé ne osoljen ne s solitrom poštupan biti. Srenjski župan Šnajder, kteri se s posebnim uspehom s sadjorejo pečá, mi je zagotovil, da drevesca maže že dve leti s špehovo kožo, in da jih je zajca popolnoma obvaroval; začel je drevesca okoli vseh Svetih z omenjeno kožo mazati; in preteklo zimo se zajec ni nobenega drevesca dotaknil. Ravno tako sem tudi jez svoje drevesca po njegovem svetu mazal in jih zajca ohranil. Al kronberški vrtnarji in drugi sadjorejci trdijo, da jame drevesni lub ali tako imenovana skorja bolehati, če se s špehom maže, in drevo več ali manj v rasti zastaja. *) Ker sem se bal, da bi špehova mast drevescem res škodovala, sem mesca sušca vse tiste drevesca, ki so bile s špehovo kožo v jeseni namazane, dal s svečarskim lugom omiti. Srenjski župan Šnajder pa pravi, da ni na svojih drevescih, ki so bile s špehovo mastjo namazane, do zdaj še nikoli nobene škode ali bolehnosti zapazil.

„Pomol. Monatschr.“

* Šota dober gnoj, — pa kdaj in kako? Šoto (torf) cenijo angležki kmetovavci veliko bolj, kakor mi. Rabijo jo tako-le: Šote same na sebi, kakoršna je, Angležveliko ne obrajta; kakor hitro je pa s hlevnim gnojem pomešana, se spremeni v neizrečeno dober gnoj. To je prvi skusil lord Meadovbank. On je jemal, na primer, 1 funt hlevnega gnoja in ga je pomešal z 2 funtoma že suhe šote. Ceno tega mešanega gnoja, so, kakor Hodgos trdi, skušeni kmetovavci iz Šotlandije in Irlandije popolnoma potrdili. Kdor šote potrebuje, naj si je na močirji (mahu) v suhem vremenu nareže in naj jo pustí, da se pod milim nebom v kakih 14 dneh dobro presuší. Da šota, pomešana z gnojem, hitreje vrè, naj se od časa do časa nekoliko z gnojnico polije. Pa tudi sama suha šota se zná porabiti, da scavnico popije, namesti da bi se z gnojem mešanca delala. Dr. Sir dodaja na pol presušeni šotni in gnojni mešanci nekoliko košene moke. Le s polivanjem gnojnice se dá prav koristen kompost napraviti. Kjer pa šote ni, naj se iz gojzdov jemlje gnjile žagovine, ktera je ravno tako dobra kakor šota. — Angleži šoto tudi v oglje žgó, da se dá z večim pridom na polji porabiti. V ta namen se sežgana šota v precej debel prah zdrobí in se med gnoj pomeša; to neizrečeno naglo rast pospeši. Samo krompirju in repi ne koristi dosti. Šotni pepél se z večim pridom rabi kakor gola šota ali pa šotno oglje. Imenitni šotni pepél, ki se iz Holandije dobiva, in ki je za detelišča posebno dober gnoj, se napravi iz zapaljene šote, ktera je gorša od naše le zato, ker ima precej morske soli v sebi. V Ardenih v Belgii, kjer šoto sploh žgejo, kmetovavci dobro vedó, da pepél iz šote na travnikih in deteljščih veliko izdá; posebno radi in s posebnim pridom pa gnojé ohrovtu.

*) Prav bi bilo, da bi naši drevorejci to nasvetovano mažo, ktero sta tudi gosp. Lasnik in gosp. fajmošter Majnik v poslednjem zboru kmetijske družbe priporočala, v svojih drevesnih sadiščih poskusili in svoje skušnje po „Novicah“ na znanje dali.

Letni zbor kmetijske družbe krajnske.

(Dalje.)

V vrsti nasvetov družbinih poddružnic ali posamnih udov je najpred gosp. Ambrož, mestni župan in odbornik kmet. družbe, bral gosp. Feuserjevo vprašanje: ali je komisija za osušenje močvirja, kakor je zdaj sestavljena, v stanu vse potrebne dela dovršiti? Gospod Ambrož, naštevši deležnike te komisije, pritrdi, da je dosihmal ta komisija dobro dovršila svojo nalogo, ker večidel obdelana zemlja na mahu je temu živa priča. Zná biti, ko bojo glavne dela za osušenje njegovo končane, da potem utegne kakošna druga sestava omenjene komisije potrebna biti. Ker pa ta razsodba ne spada v opravilstvo kmetijske družbe, naj se gosp. Feuserjeva interpelacija izročí dotični komisii. — Zbor je pritrdil ta nasvèt.

Dr. Bleiweis, družbini tajnik, je naznanjal potem nasvete družbinih poddružnic. *) Poddružnica novomeška (predstojnik preč. gospod prošt Arko) je naznanila veselo napredovanje murboreje na Dolenskem, in želí, naj se natisne imenik udov kmetijske družbe. Gosp. dr. Bleiweis omeni, da vsako leto se sicer ne more natisniti tak imenik, ker to bi preveč stroškov prizadevalo; pa da se natisne zopet to leto, kakor poddružnica želí, bi bilo prav. Gosp. dr. Orel meni, da naj vsaka poddružnica sestavi za svojo okolico tak imenik in ga pošlje glavnemu odboru, da se potem vredi splošni imenik, ker odbor ne vé od vsacega uda na deželi, ali se ni iz dežele preselil, ali umrl itd. Sklep je bil, naj se po kteri koli poti natisne imenik. — Poslednjič naznanja poddružnica smrt g. Jožefa Dulerja, posestnika v Velikem Škerjančjem, ki je preteklo poletje umrl. Bil je rajnki izvrsten kmetijsk gospodar in eden najpridniših udov in odbornikov poddružnice novomeške.

*) Gosp. izvestnik v „Laib. Zeitg.“ se čudi, da le 4 poddružnice so se oglasile s željami in nasveti, kakor da bi morala vsaka poddružnica vsakemu zboru kaj razodeti. Želj po potrebnih rečéh za kmetijstvo je na kupe po deželi, al največ takih, ktere ne spadajo prav za prav v kolo kmetijske družbe, in zato jih ne naznanjajo poddružnice, da se jim ne godí, kakor se je z marsiktero že zgodilo v deželnem in državnem zboru.

On je bil prvi, ki je vpeljal pridelovanje ričkа (Leindotter) na Dolenskem. Zapustil je lepo premoženje, pa tudi svoje ime nepozabljivo ohranil s tem, da je 6000 fl. izporočil za štipendijo šolsko. — Na predlog dr. Bleiweisov, naj zbor z očitnim znamenjem počastí vrlega rojaka, se vzdigne vès zbor v dokaz očitnega spoštovanja.

Poddružnica metliška (predstojnik g. fužinski ravnatelj Homač v Gradacu) naznanja 4 nasvete. Prvič želí, naj bi se zoper govejo kugo ostrejše ravnalo že na meji hrvaški in tudi po ces. gosposkah pri nas domá, da se ne trosi pošast po deželi, kakor se je poslednji čas to zopet v Gradacu zgodilo po kozlih in koštrunih hrvaških; nemarni ljudjé naj se ostrejše kaznujejo, in celo škodo naj povrne, kdor po svoji krivici zanese bolezen; tudi komisije naj bojo dosti bolj pridne v svojih opravilih. Dr. Bleiweis se zahvaljuje najpred poddružnici, da je odkritosrčno spregovorila o važni zadevi in pravi potem: Nove postave zoper kužne bolezni je ministerstvo izdalo leta 1859; te postave so zdaj vodilo vsega ravnanja; v nekterih rečéh so te postave res prerahle, zato pa je tudi, gledé na veliko nevarnost, v kteri se znajde krajnska dežela, stiskana od treh kužnih dežel (hrvaške, primorske, štajarske), prečastiti naš gospod c. k. deželni poglavar baron Schloissnigg, te postave poojstril, kjer je treba bilo, pa vendar nikoli dovolil, da bi ta ojstrost po nepotrebnem tako deleč segla, da bi še povikšala težavo zaprtije celih vasí itd. Če bi pa ne bili pri nas na Kranjskem tako skrbno ravnali, kako silno bi se bila že razširila kuga, ktero smo večidel ustavili v vaséh, v kterih se je začela. Od 4. aprila letošnjega leta do 20. oktobra, ko je kuga prvikrat popolnoma potihnila, je bila v 25 vaséh v 8 kantonih, ktere so imele 2178 goved; zguba v vsem skupaj, kar jih je poginilo in pobitih bilo, je do 20. oktobra znesla 257, za ktere so lastniki še večidel celo odškodovanje dobili ali dve tretjini ali saj tretjino. Nikakor nočem zagovarjati vseh komisij, da niso tù in tam prenemarne bile; al to pa tudi iz lastne skušnje vem, ker sem povsod bil — nadaljuje dr. Bleiweis — da nektere komisije zaslužijo veliko hvalo za svoje vrlo obnašanje. Predlagam tedaj sl. zboru: naj Njih ekscelencii deželnemu gosp. poglavarju svojo očitno zahvalo izreče za res neutrudljivo skrb o kugi, pa ga tudi prosi, da zaukaže svojim podložnim gosposkam pazljivo in krepko zatiranje kuge, ob svojem času pa na podlagi tukajšnjih skušinj naj predloží nasvete za poojstrenje dotičnih postav zoper kugo. Zbor soglasno pritrdi predlog doktorjev in se vstavši od svojih sedežev zahvaljuje deželnemu gosp. poglavarju, kteri zagotovlja, da je okrajnim gosposkam zaukazal največo skrb zoper to veliko nadlogo, — da pa želí, da bi tudi ljudstvo po udih družbinih z besedo prav živo podučeno bilo, da zvesto uboga, kar postave velevajo, sicer ni mogoče, da tudi najostrejši ukazi, gosposkam dani, zdatno pomagajo. — Zastran druzega predloga poddružničnega o asekuracijah živinskih je dr. Bleiweis obljubil, po dogovoru s svojim prijatlom doktor Röll-om, ravnateljem c. k. živinozdravnišnice dunajske, prihodnjemu zboru dotične nasvete sporočiti. Čudno je res, da povsod se spoznava potreba asekuracij ali takih družb, ktere zavarjujejo živino, to je, da se deležnikom povrne škoda, ako jim živina brez očitne njih krivice pogine. In vendar pri vsi ti očitni potrebi še nikjer v Avstrii ni take asekuracije! — Predlog zastran prenaredbe ceste čez Gorjance, ker je cesta cesarska, se izročí c. k. deželni vladi. Polovica dohodkov poddružničnih je bila poddružnici naklonjena.

(Dalje prihodnjič.)

Starinske stvarí.

Razlaga imen na marberžkem slovensko-rimskem kamnu.

Spisal Davorin Terstenjak.

V steno cerkve poddružnice Šentil (Aegidius) imenovane blizo Marberga (Mahrenberg) na levem bregu Drave je vzidan rimsk kamen s sledečim napisom:

C. Julio Accisi filio
CISIACO et
DEVOGNATA ATI
ONIS filiae uxsori
Florus et Valerius
filii et BROGIMARA filia
vivi fecerunt.

Že Muchar *(Gesch. der Steierm. I. zv. rimski napisi pod besedo: Mahrenberg)* tega kamna omenuje. Napis je dobro ohranjen, samo poslednja črka v imenu Accisi je že poškodovana. Accisus je latinsko ime, kakor: Cajus Julius, Florus in Valerius, vse druge so slovenske. „Accisus“ pomenja: obrezan; pri Livii najdeš: „accisae opes“, geschwächtes Vermögen, toraj se ime ujema s slovenskimi še zdaj živimi imeni: Obreza.

Cajus Julius, Accisov sin, je bil Cisiacus — Cizjančan. V marberžki okolici še sedaj nahajamo kraj Cizat ali tukaj z navadnim rhenizmom: Cinzat. Ime je brez dvombe nastalo po častji boginje staroslovenske: Cize — boginje rodivne zemlje, enake Cereri mammosae nekdanjih Rimljanov. Da so boginjo Cizo, Cico Slovani častili, potrjujejo: Knauth *(Prodrom. Misn. stran 296. 399.)* Falkenstein *(Prodrom. Antiquit. str. 72.)* in Wagner *(Gesch. von Salfeld, drugi zvezek str. 32)*. Devognata = Devoroda, je pol slovenska pol latinska beseda, od deva, virgo, Deva, Devana boginja nebeške svitlobe = Palladi - Atheni; gnatus pri Lucreciji: sin, gnata, hči, od nascor, stareja oblika: gnascor, primeri staroslovenske imena: Hoterod, Vitorod itd., toraj Devognata = Devoroda = Devina hči. Tako sestavljenih slovensko-latinskih imen najdeš več, kakor: Ategnata, Busugnata itd.

Važno je ime Brogimara = severnoslov.: Brogiměra, Brogimira, iz brog in mar. Besedo mar, měr, mir sem že na drugem mestu razložil, primeri slov. marn = nemški mähre, in imena štajarskih občin: Vitomarci, Godemarci itd. Beseda pomenja, kar: slav, toraj Vitomar, Godemar = Vitoslav, Godeslav.

Kaj pa pomenja brog? V sansk. najdemo breg, hüten, custodire, litevski: brag, Hüte, lužički: brožnja, Scheune, litevski tudi: baragas, Dach, češki: brah, Hüte, irski: brúgh, Herrenhaus, primeri v latinščini (medii aevi) barache, Häuser von Stroh und Holz aufgebaut, worunter die Soldaten den Winter über im Felde bleiben. Beseda je toraj obče blago indoevropejskih jezikov. Brogimara toraj pomenja: custodia clara. Na Štirskem še so rodbine: Brogar in Brožnik. V imenu Atio vidimo prestaro adjektivno obliko iz proetnične dôbe *), ktero je še ohranila bolgarščina, primeri: bogatio, slepio, nemio, ὁ πλουσιος, τυφλος, ἄλαλος, primeri še ime norenskega kralja Vocio, zaveznika Cesarovega. Atio v današnji obliki: Aci genitiv Acija, še so žive rodbine na Pohorskem, tudi Inci, ktere na slovensko-rimskih kamnih

*) V članku: Atranti aug. sacr. sem omenil, da sufiks as se je samo še ohranil v osebnih imenih. Pozneje sem si spomnil na modras in modros, dalje na urbas; koreniko te besede najdeš malo doli pod opazko.

nahajaš v obliki: Intionius; še so na Pohorji, na Koroškem pa rodbine: Incko. Acio pomenja: cacuminosus: ac,*) cacumen montis, acnik (v letopisih desetega stoletja: Aznich) ime gore na Koroškem.

Imena Devognata — Devoroda in Brogimara so bile gotovo nekdaj priimena staroslovenskih boginj, kakor imena: Mogimar, Mogit, Mogir, Lutomar itd., ktere na slovensko-rimskih kamnih beremo. Imena severnoslovenske historične, kakor: Rastislav, Preslav, Perejeslav, Suleslav, so nekdaj gotovo tudi bile priimena staroslovanskih božanstev, ker tudi staroindiški bogovi luči, svetlobe, ognja, kakor Agni in Indra se v vedah velijo: Vardháçravas = Rastislav, Práçravas = Preslav, Vasúçravas = Vesnoslav, Svitoslav, Parthuçravas = Pultoslav, Platoslav, weitvernehmbar, Suçravas = Dobroslav, Çravata, particip. futuri passivi, der zu hörende = preisenswerthe slov. Slavata, Svaraçravas = Ἡράκλε Fες — Herakles, severnoslov. Svaroslov, splendore clarus; primeri ime božanstva: Svaroh itd.

Gosp. Hicinger je bral na nekem kranjskem kamnu ime: Mitrapus = Mitrap, Sonnenstier. Mitra po oslabljenji iz matra, messend, zumessend, spendend, wohlwollend, freundlich, se je solnce velelo pri starih Indih in Persih, gotovo tudi pri norenskih Slovencih, kakor ime Mitrap opominja iz mitra, solnce, in ap, sansk. apen, bik, horvats. apa, japa, bos gignens, taurus. Na to poznamovanje solnca opominja ime slovaške gore: Matra, primeri: slovenska Matra, Windischmatrei, dalje staročesko slavno ime: Vratislav, Mitrovski Netolic! Ime Vratislav je toraj bilo priime solnčnega božanstva, ker nazor vrtenja nahajamo pri starih arjanskih narodih, primeri: „coelum vertitur“ (*Virgil. Aen. II. 250*), dalje indiško (*Nir. III. 22*): Vi vartete áhani čakriyeva. Se vrtita dan in noč kot kolesi. Zato o kresu Slovenci ognjeno kolesce potakajo s hribov, ali pa je v zrak mečejo.

Ker Mitra pomenja tudi: prijazen, dobrohoten, se tedaj v njem znajde združeni pomen: Radogost („iže jest gostem rad“, kteri je gostem rad), in ker na Radogostovi podobi retranski beremo: Van = nemškemu: unan, favere, sansk. van favere, adjuvare, primeri slov.: na dober van! tedaj historične imena severno-slovanske Uneslav, Unegost,**) favore clarus, adjutorio clarus, hospitibus favens, so bile enkrat priimena Radegostove, ravno tako imena na slovensko-rimskih kamnih: Van, Vanino itd. Na Štirskem še imamo rodbine: Van, Vaniš, Vanino, Vangost, Vengost, Vanetina, ime kraja, Uniše, ime vesi sosedni vasém: Boletina in Hotunje, spomni se imen Boleslav in Hotimar, Hotimir!

Slovstvene stvari.

Slovensko slovstvo.

Pojasnilo.

Ravno sada se je g. predplatiteljem razposlal pervi svezek moje knjige: **Узајемні правопіс славјанскі**, to je, uzajemna slovnica ali mluvnica slavjanska. Molim vsakoga gospoda predplatitelja po sebe i vse skupa, da mi ne zaměre, da se je te svezek tako po polževo běrzo tiskal; jaz toga jamačno nisem bil kriv. Drugi svezek je uže dotiskan i tretji se sada tiska i skerbel budem koliko moguče, da se cela knjiga v kratkom dogotovi. Cela knjiga bude obsegala 15 tiskanih listin (bögen) i ji bude cena dučanska (ladenpreis) tri stotinjake avstrijanske vrědnosti; kdo pak pošlje meně v plačanom (frankiranom) listě pod doli stoječim naslovom novce, dobi cělu knjigu po 2 stotinjaka i 50 kr. avstr. vr. Gospodi, kteri su uže na pervi svezek se predplačali s jednim stotinjakom, dobe 2. in 3. svezek zajedno, vkup s glavnim naslovom, s predgovorom i s kazalom i molim učtivo, da, kada ta dva svezka sprijemu, blagovole mi za obadva svezka v plačanom listě poslati samo jeden stotinjak i 50 kr. avstr. vrednosti. To moram ješče reči, da svezka 2. i 3. budeta mnogo zanimiveja i važneja od pervoga.

Matija Majar,
fajmošter v Gorjah, Post Arnoldstein, Kärnten.

*) Spomni se na goro, ktero lahko iz Ljubljane vidiš, Ac, z aphaereto: hac.

) Va se razveže v **u, primeri sansk. vas, tegere; korenika slov. besede usma, corium, var, tegere, korenika slov. besede: urbas. Pis.

Slovstvena drobtinica.

Odgovor.

Otudi*) vprašal me nekdo,
Kako se pesmice pojó?
„En tolar, al' še več bi dal,
Da bi kovati jaz jih znal.“
Prijatel! mu odgovorim,
Cenejše to te naučim:
Za vsako dal boš pesmico
Krvi iz srca kapljico.

Josip Novak.

Ozir po svetu.

Danci in njih jezik.

„Novice“ imajo navado, da vsakikrat svojim bravcem pojasnujejo take rečí, ktere svet pretresajo. Sitno je človeku, ako sliši ali bere v časnikih to in uno, pa ne vé, pri čem da je.

V poslednjem listu smo že rekli, da skor vse drugo se je skrilo zdaj za tem, kar se godí v Schleswig-Holsteinu (Šlesvik-Holstajnu). Ti deželi ali vojvodini ste prav nemški, pa že danski kralj Kristjan I. (leta 1448) ju je (z Norveško vred) združil z danskim kraljestvom (Dänemark); leta 1815 je kralj Friderik VI. stopil s Holsteinom in Lauenburgom v nemško zvezo ali nemški „bund“. Naš namen ni, da bi razlagali tù pravice do dedinskega nasledstva; omenili smo že zadnjič, da po smrti danskega kralja Friderika VII. sta stopila zdaj dva na noge, ki vsak hoče vojvoda, to je, vladar biti Schleswig-Holsteinu: eden Kristjan IX. je sin rajncega kralja, drugi pa Friderik VIII. je vojvoda avgustenburški. Vsak trdi, da po svoje ima pravico do prestola schleswig-holsteinskega.

Vojvoda avgustenburški, ki se je pod imenom Friderika VIII. oklical za vladarja schleswig-holsteinskega, hoče Nemcem spolniti gorečo željo, da se

*) Atüdi (otudi) = unlängst, vor kurzer Zeit. Vprašal sem enkrat slavnega pokojnika gosp. Metelko-ta, kako bi se lepo slovenski reklo „možar“, ker pri vsakem popisu kake slovesnosti „možnarji pokajo“? Odgovor: kakor pravimo zvonec od „zvon“, tako smemo reči: topec od „top.“ Čul sem pa na Dolenskem drugo besedo, namreč: „**a**kovnik (**o**kovnik) od okovati, ker so bili prvi možarji gotovo iz lesa in okovani, kakor turški topovi. — To, če tudi ne popisovavcem svečanosti, vendar kakemu lekrikografu. — Beseda „otudi“ je staroslovenska. V tistem kraji (na Krki in v okolici, tudi v ribniški dolini), kjer je ta beseda še živa, nahaja se tudi staroslovenski genitiv. Na pr.: pet rakii, šest goldinarii, mesto: pet rakov, šest goldinarjev. Pis.

*

Schleswig-Holstein odcepi Danii *) in da se reši podložnosti ki mu je zatirala nemški jezik in nemško narodnost. Po vseh nemških okrajnah se razlega glas po rešitvi iz danskega jarma. S kolikim pravom da hočejo Nemci svoje brate v Schleswig-Holsteinu odcepiti Danii, in ali Danci res tako silno zatirajo nemški jezik in njih nemško narodnost, nam ni znano, pa tudi preiskava tega ne spada v namen teh vrstic.

Mi tukaj le to povemo, da starodavni Danci so istega rodú z Nemci (eno njih koleno so Cimbri) in da danski jezik (dönsk tonga) je izprva bilo narečje skandinavskega prvotnega jezika, ki se je čist ohranil le še v Islandii in se tù še tako govorí in piše. Sedanji danski jezik je zmes germanskega in zlasti anglosaksonskega jezika; ta jezik je v 17. stoletji se jel omikovati v književni jezik, v kterem imajo Danci zdaj veliko in imenitno literaturo. Govorí se po vsi Danii in Norvegii; od jezika švedskega se le malo loči.

Da ga bravci naši poznajo, damo jim za pokušnjo „Oče naš“ (Vater unser), ki smo ga ponatisnili iz A. Auer's „Sammlung des Vater unsers in mehr als 600 Sprachen“ (zberko „Oče našev“ v več kot 600 jezicih). Danski „oče naš“ se tako-le glasí:

Vor Fader, du som er i Himlene,
Helliget vorde dit Navn;
Komme dit Rige;
Skee din Villie, som i Himmelen, saa og pa Jorden;
Giv os i Dag vort daglige Brod;
Og forlad os vor Skyld, saa som vi og forlade vore Skyldener;
Og leed os ikke ind i Fristelse;
Men frie os fra det Onde.
Thi dit er Riget, og Kraften, og Herligheden i Evighet.
Amen.

Da tega jezika ne razume noben Nemec, je gotovo; zapopadljivo je tedaj, da se ga branijo, ako je res, da ga jim hočejo Danci posiliti in jim narodnost vzeti. Jezik materni je dar božji in mora svet biti vsakemu človeku in narodu, ki se ni že tako deleč izgubil, da sam sebe zatajuje.

*) Dansko kraljestvo leží gori v severnem delu Evrope in se stikuje s severno Nemčijo; obdano od severnega in izhodnega morja obstaja 1) iz mnogo otokov, 2) polotoka Jütland, kteri se razdeluje v severni Jütland in pa v južni Jütland ali vojvodino Schleswig, 3) iz nemške vojvodine Holstein in Lauenburg, 4) iz otokov Färöer, in 5) iz otoka Island. Tudi v Azii, Afriki in Ameriki imajo Danci nekoliko naselbin.

Národopisne stvari.

Črnogorci.

Zgodovinska povest.

V češčini spisal P. Chocholoušek.

(Dalje.)

III.

Vladika je ondaj v Umaču stanoval; tje se je tudi Jefrem s svojo ljubo napotil, predno je šel domú. Kdor ju je na potu srečal, gledal ju je z začudenjem; mladenči so zavidali Jefremu, lepe črnogorske dekleta Zaidi, starci pa so hvalili Jefrema, da je tako hrabro otel nevesto iz koče dušmanove, kakor Črnogorcu pristje; le matere so na tihem karale junaka, da je tuje dekle si izvolil, in ker je bil vsak željen znati, kaj hoče temu vladika reči, prišel je Jefrem z dosti dobrim spremstvom v Umač.

„Svetli vladika!“ — spregovorí Jefrem stopivši s svojo ljubljenko pred vladika in poklonivši se mu priljudno, toda ponosito — „šel sem po ženo v kočo neprijateljevo, — tù je. Želí, da bode mati junaških sinov, da Gora ne pade Turčinu v pestí.“

„Kaj veliš, Jefrem?“ — reče vladika — „to dekle je Turkinja.“

„Ona veruje v Boga Očeta, Sina in sv. Duha, in v presveto Bogorodnico; pop jo bo krstil in učil, kako je treba pri naši veri živeti, — in kaj še hočeš več?“

„Govôri, dekle“ — ukaže vladika obrnivši se k Zaidi — „je li resnica, da želiš biti pravoslavna kristjanka?“

„Kar vaš Faris *) veruje, to tudi jez verujem“ — odgovorí Zaida.

„To je vse prav!“ — odgovorí vladika in se malo zamisli. Za malo časa obrne se k Jefremu s tem prašanjem: „Zakaj si prigrdil naše dekleta, da si iskal si žene pri dušmanih?“

„Svetli vladika!“ — odgovorí Jefrem ognjeno, — „nisem mogel strpeti, da malopridni mostarski vezir to krasoto poseduje; poglej jo saj!“ V tem dvigne Zaidini pajčolan raz lica, in ona, ker je toliko mož okoli sebe zagledala, zarumení sramožljivosti kot vedro nebo po solnčnem zapadu. „Je li mladi mesec lepši od Ahmetove hčere?“

Mladenči so začujeni vzkliknili, starci pa so hvalili lepoto Zaidino, ktera svoje lice na Jefremovih prsih skrije.

„Jefrem! resnica je“ — klicali so drugovi njegovi. „Svetli vladika, izpolni mu željo!“ — prosili so vladika, ki, skrben oče svojih podložnikov, tužno je mislil o žalostnih nasledkih, ktere bode še imela žalostna ta otmica. — Toda, ko pogleda ljudstvo, vidi, da je zastonj vsak upor od njegove straní. Ni se hotel tedaj upirati zahtevanju svojega ljudstva.

„Vse je pravo, ljubeznjivi moji“ — reče obrnivši se k ljudstvu — „kakor vi, sodim tudi jez; toda popred mi mora Jefrem še na eno vprašanje odgovoriti.“

„Govori gospodar, govori!“ — oglasé se Črnogorci skazovaje svojo zadovoljnost vladiku.“

„Ali si pa premislil, Jefrem“ — obrne se vladika k prositelju — da mostarski vezir hoče otmico svoje zaročnice na Črni gori osvetiti? So li tvoji rojaki pripravljeni, da prenesó jad zavoljo tebe?“

„Ej gospodar“ — odgovorí Jefrem — „vsi za enega, in eden za vse! Tako so vedno mislili Črnogorci. Naj dojdejo Turki, ako jih je volja; mi jih hočemo potolči, bogatega si plena napleniti, naši junaki pa se bodo malo razveselili.“

„Je li istina, bratje?“ — obrne se proti skupščini.

„Istina je, istina!“ — klicali so Črnogorci — pri nas je že tako premirno; treba, da se poigramo!“

„Naj bo tedaj!“ — reče nazadnje vladika, kakor primoran, — „Zaida, Ahmetovo dete, ti si svobodna hči Črnogorska.“ — S tem jo dá Jefremu in stavi jo pod brambo vsega naroda.

„Lep vam je ta mladeneč, Jefrem“ — govorili so starci — „naša deca so res pravi Črnogorci“ — govorili so drugi — „kakošni smo mi bili v mladosti“ — pristavili so tretji.

Sedaj obstopijo Jefrema mladenči, Zaido pa dekleta, pop ju poročí in ona se prekrsti. Jefrem se odpoti domú in začne svatbo prigotavljati, vladika pa razmišljati, kako hoče Turkom braniti se, ker je dobro vedil, da ne izostanejo dolgo.

IV.

„Bog blagoslovi!“ — zakliče Ivan, Stankov brat, stopivši po svatbi Jefremovi na prag njegove sobe.

„Dobra ti sreča!“ — odgovorí Jefrem sedé pri Zaidi, in stopi gostu naproti.

*) Faris, to je, turški Akiles = junak.

„Stopi noter, Ivan, in jej z menoj, moja žena naju bo pogostila!“ — reče Jefrem dalje.

Toda Ivan se ni krenil s praga, kakor da bi ne čul poziva, temveč popraša: „Jefrem, kje je moj brat?“

Jefrem se strese: „Na grahovski strani“ — odgovorí — „pal je v pravem dvoboji.“

„Kdo pa ga je pokopal?“ — nadaljuje Ivan.

Jefrem omolkne in pobesi očí k zemlji; pri svoji ljubi je pozabil prijatla in pustil ga zverinam in ticam za hrano.

Ivan odide ne spregovorivši besede več. Tesnega srca gledal ga je Jefrem, ker je dobro znal, kaj pomenja Ivanovo obiskovanje in sam priznavši, da je kriv.

Zjutraj raznesel se je glas, da so Stankota našli mrtvega z izkljuvanimi očmí. Jefrem se je še bolj razžalostil in ostro samega sebe karal.

Kmali po pokopu stopi Ivanov deček v Jefremov dvor, in nosil je nekaj zavitega pod pazduho.

„Gospodar moj! praša te“ — reče drzovito Jefremu, razvivši ruto, v kteri je bil samokres in handžar — „se ti li dopada to orožje, to je — zapuščina po Stankotu.“

„Vidili bomo, veljá kaj ali ne“ — odgovorí tamnega lica — „poskusili ga bomo.“

„Dobro!“ — odgovorí deček, zamotá samokres in handžar v ruto in vrne se domú.

„Jefrem zapade krvni osveti! — pripovedovale so si že tisti dan sosedinje. — „Ivanov brat prinesel mu je zapuščino.“

Od tega časa pobegnil je mir iz Jefremovih prs; tresel se je za ljubljeno svojo Zaido. Ko je zjutraj vstajal ali zvečer legal, menil je, da bo do jutra ali do večera že udova. Kadar je kaj pred vratmi zašumelo, uplašil se je in prijel je za orožje. Več dni ni šel iz hiše, ker je vidil večkrat Ivana, kako mu oborožen hodi okoli dvora. Vsakojako je skrbel, da zatají Zaidi vzrok svojega postopanja, da je pred časom ne uplaši; toda ljubeči ženi ni skrita ostala tuga soprugova; molčala je v vsem tem, ker je dobro vedila, da vsako prašanje po vzroku te bolesti bode Jefrema še bolj zabolelo. „Šejtan je stal na pragu Črne gore!“ rekla je večkrat zdihovaje, kadar je pogledala na Jefrema, ki je od dné do dné bolj ginil. Prehuda ta dušna bol bila bi ga umorila, ako bi se ne bilo iznenadoma vse premenilo.

Vezir mostarski tirjal je od vladika, da kaznuje grahovske ubijavce. Toda vladika mu dá sledeči, v zgodovini znameniti odgovor: „Pripravljen sem, kaznovati krivce, ako se Turška zaveže, da hoče tudi ona kaznovati one, ki so nas kadaj ranili ali plenili.“ — To je napovedalo vojsko, in med Turki in Črnogorci začne se na novo vojska, ki je komaj kar nehala.

„Znaš li“ — pripovedovala je poslušna sosedinja Zaidi — „da se je Črna gora zavoljo tebe s Turkom v boj spustila? Ahmet je poginil na Grahovu, ko si ti bežala, in vezir je napovodal vojsko Črnogorcem.“

„Alah! Jezus! moj oče!“ — zavpije Zaida, in kot brezumna letí k soprugu. — „Kdo mi je ubil očeta?“ — popraša ga kot v zdvojenji.

„Stanko!“ — odgovorí Jefrem molklo.

„In ti?“ — popraša ga glasneje.

„Jez sem zapal krvni osveti“. — Več Zaida ni slišala; zruši se zraven Jefrema na tla, in prešlo je več časa, predno se je zopet zavedla.

„Moj oče!“ — bile so prve njene besede. Več ni govorila, ampak objemši roko Jefremovo, tiho je plakala. Mirna žalost vsedla se ji je na lice.

(Dalje prihodnjič.)

Dopisi.

Iz Sarajeva v Bosni na Turškem 20. nov. *) — Čez Zagreb sva se podala v Sisek, kamor sva 20. oktobra zvečer ob 9. uri dospela in v gostivnici kapitelski prenočila, velike hvale vredni. Ker parobrod po Savi le o pondeljkih iz Siska odriva, sva morala drugi dan kola najeti, ki so naji — za 20 fl.! — še ovi dan do Novske in 22. oktobra opoldne v Novo Gradiško pritirale, od kodar sva zvečer ob 11. uri v Brod (v Slavonii) prišla in tù ostala. Gostivnica „zum rothen Haus“ je strašno slaba; toliko bolje nama je tedaj dél preprijazen sprejem gospod dr. Mušićkega, ki je ravnatelj tukajšnje kontumacije. Ne le da naji je z ljubeznjivo gospó svojo prijazno pogostil, naji je tudi podučil, da se morava oskrbeti z gorkimi koci in hrano (živežem) in nama dal priporočíla do mudira (to je pri nas okrajni ali kantonski predstojnik) v Derventu in do katoliškega fajmojštra v Foči, kjer sva imela svojo prvo prenočišče. 24. oktobra sva zapustila Brod (slavonski), in ko prideva do turškega Broda, nas (po sporočilu g. dr. Mušićkega) že na avstrijanskem bregu Save sprejme mudír brodski — mlad, lep in prijazen človek v strgani plavi uniformi, ki nedavno je še čibukší pri sedanjem veziru sarajevskem bil. (Čibukší se pravi ljudém, ki Turkom lule ali fajfe bašejo.) V njegovi in dr. Mušićkevi družbi sva se prepeljala čez Savo — in v tem hipu sva bila kakor na čisto novem, ptujem svetu. Če neki pisatelj „Press-ini“ pravi, da Sisek je zadnji kraj civilizacije, se pač more reči, da Sava je meja Evrope, — kadar prideš čez Savo, kot bi trenil, si v sredi Azije. Komaj stopiva iz ladije, naji že žumrukčia, to je, turški colnar, pozdravlja po turško, dotikaje se s prsti stegnjene desne roke žličice in prs, pa naji pelje v revno leseno kolibo, ktere vrata so bile polne turških črk; ta bajtica je njegovo stanovališče pa njegova kancelija. Komaj sva se vsedla na divan (nizko in mehko turško počivališče), že sva tudi postrežena bila s turško kavo (to je, gosto kakor naša godla) in pa čibukom (dolgo turško fajfo). Ko sva se oskrbela z izvrstnim turškim duhanom (tobakom), sva se poslovila od prijaznega colnarja in se vsedla na slavonske kola s tremi konji, ktere sva za 10 cekinov najela in se po novi, dobri in široki cesti v Dervent peljala. Dervent je umazano majhno mestice na nekem gričku; kdor pozná našo Preloko na črnomaljski zemlji, temu lahko dopovem, kakošno je mesto Dervent, ako rečem, da ga Preloka še v žakelj dene. Nekdaj je bila trdnjava, zdaj je razvalina. Čez 3 stopnice, ki so se zibale pod nama, da sva se bala stopati po njih, sva koračila v neki stolp k mudíru. Omikani in priljudni mož naji je prijazno sprejel in s kavo in smodkami postregel; pripovedoval nama je, da je že bil v Zagrebu in Ljubljani, ki se mu je prav dobro dopadla. Kmali bi bil pozabil povedati, da na vsaki postaji so nama dali zaptíja, to je, turškega žandarma seboj, ki naji je spremljal celo pot, in da nama je torbica naji, v kteri sva imela pečenega purana, sira, salame, kruha in vina, ki sva jo seboj vzela, kaj dobra pomočnica na poti bila; zakaj tukajšnji hani (gostivnice) so jako slabi; ničesa ne

*) Gosp. dr. Mally, od kterega naši bravci že vedó, da ga je naše c. k. ministerstvo z gosp. Thalmajnerjem vred na Turško poslalo, da bi ondi krotila govejo kugo in vpeljala o živinozdravniških zadevah bolji red, nam je te dni obširen popis svojega potovanja poslal. Iz prijatelskega tega pisma po posebnih željah pisateljevih posnamemo važniše rečí, ki bi utegnile mikati vsacega našega bravca, ker popisuje zemljo in ljudí po lastnih skušnjah. Sarajevo ali Bosna Sarai je glavno mesto slovanske dežele Bosne, ktera, nekdaj samostojna pod vazalstvom ogerskih kraljev, je od leta 1528 pod turškim sultanom. Vred.

dobiš ne jesti ne piti razun žganjice (šnopsa), pa Bog ti pomagaj, če ga moraš piti, in pa črne kave, ki je gosta kakor godla in brez sladkora; v celi hiši tudi ne mize ne stola ni bilo. Al vsa druga bila je v Foči, kamor sva prišla zvečer ob 8. uri. Priporočena katoliškemu fajmoštru ali frataru (kakor fajmoštra ovdi imenujejo) gosp. Lovru Tomiću, sva kakor iz víc prišla v nebesa. Gospod fratar je frančiškan, lep mož, še le kakih 36 let star, pa se po obleki ne loči od Turka; v Diakovu je dovršil bogoslovje. Prijazno naji nagovorí v tako lepem slovanskem in meni popolnoma razumljivem jeziku, da še nisem čul tako lepega; tudi latinski govorí vrlo dobro, saj mnogo bolje od mene. Slován je z dušo in telesom in vrlo izobražen mož, spoštovan od Turkov ravno tako kakor od kristjanov. Kmali pride govorica na naše „Novice", ki jih večidel razume in kterih prehvaliti ni mogel. Ako bi bili čuli, s kakim živim spoštovanjem je o „Novicah" govoril, srce bi se Vam bilo smejalo. Tako veselo so nam tekle ure, da že je polnoči odbila, in še se nismo mogli ločiti; njegova zgovorna kuharica Slavonka pa nama je postregla s tako dobrima posteljama, da sva spala do poznega jutra. Težko sva se ločila od ljubeznjivega gospoda, ki nama bode vedno v dragem spominu ostal, in se napotila proti Doboji, ali — kakor nama je gosp. fratar Tomić rekel — Dvoboji, ker je Matija Korvín ovdi Turka v dveh bojih potolkel. (Dal. pr.)

Iz Štajarskega. *(Poziv vsem volivcem celjsko-, vransko-, gornjo-graško-, konjiško-, jelško-, laškega okraja.)* Volivci! Odstopil je naš sedanji poslanec v deželnem zboru, in bliža se čas, da imamo druzega voliti. Na 14. decembra razpisana je volitev.

Gotovo marsikdo izmed vas premišljuje in poprašuje, koga volimo, da bode naš zastopnik v deželnem zboru? koga volimo, da bode v našem imenu govoril za nas in naše pravice? — In res, treba je to stvar dobro pretehtati in premišljevati! Zakaj, mnogo zamore koristiti pravičen poslanec, ki mu je v resnici mar za potrebe in želje ljudstva; nasproti pa mnogo škoduje, ki bi ne znal ali ne hotel o pravem času se oglasiti.

Mi živimo sedaj v ustavni deželi. Pa veste, kaj to pomeni: ustava ali konštitucija? — V preteklih časih, v kterih je ljudstvo sploh neotesano in neomikano bilo in je brez vse zavednosti svojih pravic živelo, vladali so vladarji samo s pomočjo nekterih viših gospodov. Pa kazalo se je sčasoma, da samo nekteri možje ne morejo vediti za vse potrebe ljudstva. Poklicali so se zato zbori, v ktere ima narod sam pravico, svoje izvoljene zastopnike pošiljati, da se posvetovajo in pogovorijo o njegovih potrebah. Tudi naš presvitli cesar so z diplomom od 20. oktobra 1860 in s patentom od 26. februarja 1861 nam dali tako ustavo ali konštitucijo. Poklicali so deželne zbore in dali so jim pravico, posvetovati se v vseh stvareh in zadevah svoje dežele, da potem nasvetovajo take postave, kterih vpeljavo povikša in pomnoží občno blagostanje. Od deželnih zborov pa se tudi volijo in pošiljajo poslanci v véliki državni zbor v Beč, ki ima še to večo pravico, pregledati dohodke in stroške države in paziti, da se z denarjem varčno ravná. Tudi se nove postave ne smejo vpeljati, novi davki se ne smejo deželam nakladati brez dovoljenja državnega zbora.

Iz tega tedaj vidite, kolike pravice da imajo deželni zbori, kako važna da je vsaka volitev, in da je naša prva dolžnost, da vsi k volitvi pridemo in da nobeden ne izostaja brez glavnega vzroka. Saj so nas ravno zato zbrale naše občine ali soseske, da mi v njih imenu volimo poslanca. Če pa ne pridemo k volitvi, s tem očitno kažemo, da nam samim ni mar za naše zadeve, za blagor dežele in države; sami se odpovemo svojim pravicam in potem nimamo nobenega vzroka, se pritožiti, če nam kaj ni po volji.

Naša druga sveta dolžnost pa je, da volimo tacega poslanca, ki bode v resnici naš zastopnik v deželnem zboru.

Kakošen mož pa mora biti, ktere lastnosti mora imeti, da je res poslanec naroda našega?

Biti mora:

neodvisen; ne sme tedaj biti v nobeni taki službi, ki bi ga znala ovirati v poslanstvu. Ne, da bi s tem rekli, kar nekteri pravijo: „uradnika nikar ne volite, zakaj on je v državni službi in ima že po svojem uredu dolžnost, višim oblastnijam vse to sporočevati, kar se mu za občni blagor koristno zdi", — marveč vemo, da tudi uradnik, če ima vse druge lastnosti, ki se od poslanca tirjajo, je zmožen, narod zastopati. In slavni poslanec ptujskega okraja, gospod M. Herman, nam je tega živ dokaz. Pa očitno je, in tega nikdo ne more tajiti, da se večkrat v zborih o tacih rečéh govorí, da je neodvisnosti na vse straní treba; zakaj le neodvisen človek vedno lahko in brez ovinkov govorí, kakor se mu prav in potrebno zdí.

Poslanec naj bo tudi izveden mož; poznati mora naše zadeve, naše potrebe. Po lastni skušnji, po samovidu mora vediti, kako se kmetu godí, ktere bremena ga najbolj težijo, kako bi se dale polajšati in naš stan poboljšati. Sicer vemo tudi mi, da nobena dežela bi ne mogla obstati brez primernih dohodkov, brez plačevanja davkov; saj tudi posamesna družina bi ne mogla živeti brez dohodkov. Pa poti naj se nam kažejo in odprejo, da si lože kaj pridelamo. Skrbí se naj za vseobčno izobraženje; kajti več ko znamo in vemo, lože in več si zaslužimo in lože tudi davke plačujemo. Zato se naj skrbí za poduk; skrbí se pa naj tudi za enakopravnost našega jezika v šolah in uradnijah. Enake bremena, enake dolžnosti, pa tudi enake pravice — so besede Njih Veličanstva presvitlega cesarja našega.

Poslanec pa naj bo tudi izgovoren, ki vé, kadaj in kako ima govoriti. Marsikteri se po krčmah pri polnem kozarcu kaj vrlo obnaša in si jezik brusi, da je kaj; tam pa, kjer bi treba bilo govoriti, tak možicelj še besedice ne zine.

Nad vsem pa poslanec mora biti:

stalen in nepremenljiv mož, ki se ne nagne, kot mlado drevesce, po vsaki sapici zdaj na to, zdaj na uno stran. Poznati ga moramo kot stalnega moža in njegovo dozdanje zadržanje in delovanje nam mora porok biti, da se tudi vprihodnje ne bode spreobrnil.

Te štiri lastnosti: neodvisnost, zvedenost, zgovornost in stalnost toraj tirjamo od našega poslanca.

Al pa imamo tacih mož med seboj? Hvala Bogu; ni še tako reven in zanemarjen naš narod, da bi jih ne imeli tacih vrlih možakov.

Za to volitev pa vam po samosvojem premišljevanji in po nasvetu najimenitniših naših domoljubov živo priporočamo in nasvetvamo za poslanca tistega moža, kteremu je mnogo nas že pri poslednji volitvi svoje glase dajalo, našega slavnoznanega rojaka, **gospod dohtarja R. Razlaga**. Advokat ali odvetnik je v Brešcah, tedaj neodvisen; sin je kmečkih starišev blizo Ljutomera domá, pozná tedaj iz samovida žive potrebe kmečkega stanú, in je tudi v kmetijstvu znanstveno izurjen; izgovoren je, in da je tudi stalen in nepremenljiv v tem, kar je za prav in dobro spoznal, to nam kaže vse njegovo dosedanje delovanje.

Dr. Razlag je pa tudi domorodec skoz in skoz, in vsi njegovi spisi in knjige, ki jih je dozdaj spisal za naš narod, so nam živi dokaz, kako goreče da ljubi našo milo domovino in kako da se vedno trudi za blagor in

napredek našega naroda. Sicer pa je tudi z dušo in telesom Avstrijan, zvest svojemu cesarju.

Volivci!

Dobro premislite in prevdarite tedaj, kar smo vam rekli, mi, vaši sosedje, vaši sovolivci. Ne dajte se odgovarjati ali oplašiti od nikoga, da se ne raztrosijo glasi: pridite vsi k volitvi in z nami vred kličite:

Dr. Razlag naš poslanec!

Množica volivcev.

Iz Idrije 25. nov. T. — Le redkoma se nahaja kak dopis v „Novicah“ iz našega mesta. Pa saj ni čudno to, kajti naše življenje je enakolično, da ne kmali kje tako. Nas Idričane je svet že enekrat krivo sodil zlasti od lani, ko so drugi ljudje se v našem imenu na slovenski „Zemlji“ veselili. In zopet se nam utegne taka goditi, če se to za „bare Münze“ vzame, kar je dopisnik L. v 265. listu „Laib. Zeitg.“ pripovedoval, rekši, da idrijsko pevsko društvo ima svojo „genesis“ (početek) v spodbodljivem izgledu filharmonične družbe ljublj. Zakaj neki naravnost ne pové, da gosp. Käsbacherjeve besede niso bile bob v steno? Bodi si še tako hvalevredno in lepo, koga v kaki dobri reči posnemati, moramo vendar tù resnici dati, kar resnici gré, in reči, da se nismo po lepem izgledu filharmonične družbe ravnali, ampak da smo že dosti poprej, predno je filharmonična družba v Idrii bila, poznali pomen pevskega društva, kajti od Slovenca je že odnekdaj znano, da rad poje. Gospod Jožef Gnezda, tukajšni organist in učitelj petja in muzike v pripravniški šoli, je bil že lep čas poprej obljubil svojim prijatlom, da jih hoče petja učiti. Ustanovilo se je tedaj zares pevsko društvo in sicer slovensko, ki se skor zgolj s domačim petjem pečá. Da to zlasti tistim ni ljubo, ki so želeli „poddružnico“ filharmonične družbe v Idrii osnovati, gotovo je. Ali kaj hočete, če kri ni voda, kakor stari naš pregovor pravi! — V nedeljo v praznik sv. Cecilije 22. t. m. je naše domače društvo prvič pokazalo, kaj zná. Peli so naši pevci zjutraj pri zgodnji maši, in sicer kaj dobro. Zvečer so pa peli pri „Orlu“ sledeče pesme: „Domovina“, napev Ipavic-ev; „Sabljica“, napev Krittl-nov, „Musicus“ (nemški) napev Lahrov, in popotnico: „Za Hrvate naše brate“, napev J. Gnezdov. Peli so izvrstno. Program ta kaže, da je resnica, kar pišem. Srčno želimo, da bi vrli gospod Gnezda in častito naše pevsko društvo nam še marsikak tako prijeten večer napravili!

Iz Loke 28. nov. S. — Pretečeno nedeljo smo imeli novo volitev odbora čitavnice naše. Predsednik je bil enoglasno poprejšni voljen; namesti podpredsednika in dnarničarja, ker imata lastnih opravil na kupe, in namesti tajnika, bili so izvoljeni drugi gospodje. Pregledali so se računi; pomenili smo se o naročbi novih časnikov; veselice, ktere bomo to zimo skušali napraviti, smo odločili in več drugih važnih reči, kar tiče namenjenih zabav, smo v red djali. Sklenjeno je bilo, da ima prihodnji predpust vsako drugo nedeljo mala zabavica biti. Tudi je gospod predsednik bral s živo zahvalo sprejeto pismo prevzvišenega vladika Strosmajerja, v kterem se preblagi mecen s priljudnimi besedami za častnega uda naše čitavnice priznava in ji daruje 50 gold. Po volitvi smo imeli malo zabavico.

Iz Kranja. V nedeljo 13. decembra bomo v čitavnici s slovesno besedo obhajali rojstveni dan neumrlega pesnika dr. Franceta Prešerna, h kteri slovesnosti s tem uljudno vabimo vse častite družnike kranjske in druzih slovenskih čitavnic.

Odbor čitavnice.

Iz Ljubljane. Pravila „Matice“, ki naj bi s svojo slovstveno delavnostjo obsegala ves slovenski narod, so bile po dr. L. Tomanu in dr. Jan. Bleiweis-u sl. c. kr. deželnemu poglavarju v Ljubljani, da jih blagovoli predložiti Njih Veličanstvu Cesarju v potrjenje, izročene s podpisi sledečih gospodov, ki so stopili v kolo osnovalnega odbora. Ti-le so: dr. Franc Miklosič, državni svetovavec na Dunaji, — J. Dobrila, biškop poreški in pulski, — Ant. Černe, župan v Tomaji in državni poslanec, — Fid. Terpinc, grajšak in predsednik gospodarske družbe, — Anton baron Zois, grajšak in deželni poslanec, — Franc Souvan, trgovec in posestnik, — Valentin Krišper, trgovec in posestnik, — dr. Leo Vončina, profesor, — dr. Jan. Kriz. Pogačar, kanonik, — dr. Etbin Costa, prvi tajnik pravoznanskega društva, — Jože Debevc, posestnik in mestni odbornik, — dr. Jernej Zupanc, c. k. notár, — Anton vitez Gariboldi, posestnik, — vsi ti v Ljubljani; — Jožef grof Barbo Waxensteinski, c. kr. ključar in grajšak v Rakovniku, — Konrad Lokar, župan in deželni poslanec, — Jan. Reš, dekán, — Matevž Pirc, trgovec, — Konrad Bleiweis, trgovec, — Dragotin Šavnik, lekár, — vsi ti v Kranji; — Mihael Pikl, stolni dekan, — dr. Jož. Ulaga, profesor, — dr. Ferd. Dominkuš, pravosrednik, — dr. Janko Sernec, predstojnik čitavnice, — vsi ti v Mariboru; — dr. Kočevar, c. k. okrajni zdravnik v Celji, — Davorin Terstenjak, fajmošter pri sv. Jurji poleg Celja, — Andr. Pirnat, rudninski uradnik v Golcih, — Franc Kapus, trgovec v Celji, — Ivan Žuža, rudarski lastnik v Zabukovci, — dr. Štefan Kociančič, profesor, — Andrej Winkler, deželni odbornik, — Andrej Marušič, profesor, — vsi trije v Gorici; — Janez Kalister, véliki posestnik, — Edvard Sorč, véliki trgovec, — France Cegnar, c. k. viši telegrafist, — Teodor Napret, c. k. svetovavec deželnega sodstva, — vsi ti v Trstu; — Peter Kozler, c. kr. notar v Sežani; — Matija Majar, fajmošter v Gorjah na Koroškem, — And. Einšpieler, profesor v Celovcu. Teh 40 mož se je imenovalo za tako imenovani začasni ali osnovalni odbor „matice“, in je podpisalo osnovo pravil. Osnovo — rečemo — in ne več, da ne misli kdo, da prav tako morajo biti pravila in nikakor drugač. — Svetli knezoškof ljubljanski g. dr. Jernej Widmer so blagovolili „Matici“ zagotoviti dnarno podporo, ker njena potreba za naše slovstvo je preočitna, da bi je ne podpiral vsak pravi domoljub.

— Njih Veličanstvo cesar je po nasvetu pomnoženega deželnega odbora blagovolilo izvoliti g. dr. viteza Stöckel-na za ravnatelja bolnišnice ljubljanske.

— Ker se je stekel pes pretekli teden prikazal v mestu, v Trnovem in na Viču, so pobili vse tù popadene pse, sumljivi so se dali v kontumacijo, in skozi 6 tednov se mora vsak pes na motvozi (žnori) po ulicah peljati, sicer ga vjame konjederc in brž vbije, če nima marke; če pa ima marko, se more za 2 gold. rešiti. V Trnovem je ta stekla grdoba (bil je buldog, to je tistega hudega plemena pes, ki je v nekterih nemških krajih celó prepovedan) zgrabila kokoš za glavo in jo razmesarila; domači so revico pri tej priči zaklali in — snedli. Nevarnosti ne bo nobene, ker kokoš se še ni bila stekline navzela; oslinjeno glavo so ji pa odsekali.

— V saboto zvečer je v gostivnici čitavnični družba „Južnega Sokola“ napravila prvo svojo zabavo. Nad 100 udov in druzih gostov se je snidlo v veselo skupščino, ktero je vrli načelnik „Sokola“ gosp. dr. Etbin Costa pozdravil z navdušenim ogovorom. Humoristne deklamacije, krepke pesmi in kratkočasna godba so se vrstile skozi kake tri ure pri prav dobri postrežbi Nenig-ovi. Po izgledu druzih enakih družeb si je „Južni Sokol“ pri tej veselici izvolil svojo prislovico „Na zdravje“ in v tem lepo pokazal svojo vzajemnost s „Severnim So-

kolom“ v zlatni Pragi, pa mu to tudi pri tej priči naznanil po telegrafu. Ker vsako drugo saboto zimski čas bodo napravili „Sokoli“ tako zabavo, bo tedaj kratkočasnih večernic še mnogo. Pri odhodu iz vesele družbe pa je vsacemu po ušesih zvonila prelepa Slomšekova pesmica „Veselja dom“ — in na vprašanje: „Preljubo veselje, oj, kje si domá?“ — mu je pač pesmica odgovarjala: „Le tukaj, le tukaj je pravo veselje domá!“

— V nedeljo ob 8. uri zvečer, je „beseda“ v čitavnici. Samospev, čveterospev in zbor (slavna česka „Kovaška“) stojijo na programu; potem bo priljubljeni orhester vvodil kratkočasno gledišno igro „Snubači“, poslovenjeno po gosp. Zabukovcu. Veselega večera smo tedaj zopet gotovi. Zato pa tudi ni čuda, da čedalje več udov pristopa k čitavnici, kjer se tako očitno kaže „Intelligenz“ ne samo med poslušavci, temuč tudi pri osnovi njenih zabav.

— *(Pobérki iz različnih časnikov in brošúr.)* Dopis iz Maribora v poslednjem „Ost u. West“ dobro zavrača dopis iz Ljubljane, ki smo ga čitali v 7. listu o tem, naj bi slovenski pisatelji o viši literaturi zapustili slovenščino in pisali hrvaški-srbski. Že gospod Levstik je v „Naprej-i“ ravno to stvar razjasnoval tako temeljito in obširno, da ni bolje mogoče, in je dokazal, da kaj tacega tudi bratje naši na jugu želeti ne morejo, ako pomislijo, da brez omikanega naroda je vsaka dežela to, kar je truplo brez duše; narod pa se — kar je že do zobca spričano — omikati dá le v maternem svojem jeziku, in omika naroda terja kaj več kot samih preprostih bukvic. „Novice“ se zdaj niso spustile v to pravdo, ker so jo obdelovale že pred mnogimi leti. Tudi danes je ne ponavljajo ter samo to pravijo: naj gospodje, ktere navdaja ona sicer národna pa v svojih konsekvencijah premalo prevdarjena ideja, kar naravnost začnó svoje knjige izdajati v hrvaško-srbskem jeziku; skušnja bo učila, ali se jim bo potrdila prislovica naša: „kdor ne vaga, je brez blaga.“ Dokler nimamo vsi Slovani zaželjenega edinega književnega jezika, kakor ga imajo Nemci in drugi narodi, naj lika vsako slovansko koleno svoje narečje, pa se vsak vsakemu bliža toliko, da narečje ne postane nerazumljivo svojemu narodu. To so bile in so še danes naše misli. — Poslednji list „Mittheil. des histor. Vereins für Krain“ priobčuje dr. Etb. Costatov „posmrtnico Jakobu Grimu“ (Nachruf an Jakob Grimm), kterega smrt — 20. sept. l. l. — so omenile tudi „Novice“. V malo črticah z gorečo besedo popisuje gosp. doktor neprecenljive zasluge pokojnega Grima za nemški jezik in nemško slovstvo. Visokoučeni jezikoslovec pa nikakor ni ostal samo pri nemškem jeziku; seznanil se je tudi s slovanskimi jeziki (s srbskim, ruskim, poljskim, českim, slovenskim) in po vseh teh študijah je Slovanom na hvalo izrekel v 2. delu „zgodovine nemškega jezika“ tèle pomenljive besede: „Naš nemški jezik — in to je vseh mojih preiskav izid — se životno najbliže sklepa s slovanskim in litovskim.“ — Da bi pač — zakličemo tudi mi tebi „velikemu možaku“ — mnogo tacih Nemcev bilo; kaka lepa vzajemnost bi kraljevala med Slovani in Nemci! Al z lučjo išči takih možakov.

Novičar iz domačih in ptujih dežel.

O zbornici gosposki državnega zbora nimamo iz preteklega tedna celó nič, o zbornici poslancev pa le to povedati, da je odločila državne stroške za rudarstvo, dnarne kovine, bogočastje, državno svetovavstvo in zemljišno odvezo, in da je sklenila, naj državna dnarnica početnikom levovsko-černoviške železnice zagotoví poldrugi milijon gold. čistega dohodka na leto. Pri stroških za „staatsrath“ sta poslanca Berger in Schindler ostro pretresala to svetovavstvo, češ, da v ustavni državi nikakor ni na pravem mestu; državni minister pa ga je branil močno, rekši, da razmere njegove do ministerstva niso takoršne, kakor sta rekla govornika. Dr. Berger je vprašanje zastavil ministerstvu: ali ga ni volja še temu zboru predložiti postavo o razglaševanji deželnih postav. Ministerstvo še ni odgovorilo na to vprašanje, kakor tudi na uno ne zastran Schleswig-Holsteina. — Gotovo je neki, da 19. dne t. m. se končá državni zbor. Kako malo je dovršil vse tri leta, sta z odkritosrčno besedo v seji 25. nov. povedala sama poslanca dr. Berger in dr. Schindler, ko je bilo posvetovanje o stroških za „staatsrath.“ — Še ni gotovo, ali Njih Veličanstvo cesar gré na Ogersko ali ne. — Ruski véliki knez Konštantin je s svojo gospó in svojimi otroci 23. nov. prišel na Dunaj. Cesar so ga sprejeli z največo slavo, njemu na čast napravljajo velike love itd. Kdaj zapustí Dunaj, ni še znano. — Dvorni kancelar Mažuranić je vse velike župane hrvaške k sebi poklical na Dunaj. Vsi so prišli razun oseškega. Po več ur na dan se neki posvetujejo, pa nič prav se ne vé o čem, ker neka skrivnostna temnava dosihmal pokriva pomenke tega zbora. Da gré tudi za deželni in državni zbor, je neki gotovo, — al kaj in kako, še ni prišlo na beli dan. — Svetli škof Strossmajer, ki je po svojem potovanji na Nemško zopet prišel na Dunaj, je 24. nov. podal se v Diakovo. — Gosp. L. Leskovcu ki je bil kot prestavljavec nekega sestavka iz laškega časnika o tiskarni tožbi „Ost u. West-a“ obsojen, so presvitli cesar odpustili vse pravne nasledke te obsodbe. — Od prvega dneva tega mesca veljajo za pisma samo nove marke; s pismi s staro marko se ravná tako, kakor da ne bi bila poštnina za nje plačana. — O razstavah najimenitniši mož, vitez W. Schwarz, je tistim, ki na vrat na nos hočejo na Dunaji razstavo leta 1866 imeti, resnico povedal v zboru obrtnijskega društva, rekši, da to ne more biti že leta 1866, ako hočemo, da se razstava za Avstrijo častno dožene. 5 do 6 milijonov gold. najmanj bo stroškov — kje pa je denar pri naši revšini? Lahko je vpiti „le razstavo, le razstavo!“ takim, ki ne dajo vinarja, pa tudi nič ne delajo zraven. — Grozno vrè po vsi Nemčii zavoljo Schleswig-Holsteincev; agitacija za národne njih pravice, ktere znajo „nationalvereinlerji“ — kakor „W. Lloyd“ pravi — krepko braniti, kadar veljá Nemca, je tako do vrhunca prikipela, da ne bo konca brez vojske, na ktero se danska vlada že pripravlja, za ktero pa tudi različne nemške stranke hočejo nabirati denarja, orožja in bojnikov. Kako pa so se vstopile druge vlade o tej homatii? Angleška vlada se močno poteguje za dansko vlado in ji je obljubila, ako bo treba, še bojnih ladij; ruska je tudi za-njo; avstrijanski in pruski pa je tudi londonski protokol še podlaga; Napoleon pa se dober kaže Nemcem; večina srednjih in manjših nemških vlad je tudi za Schleswig-Holstein. Tako je zdaj zamotana ta stvar. — Ker se je angležka vlada naravnost, toda zlo prijazno, odpovedala kongresu, pa tudi Avstrijo, Rusijo in Prusijo ni volja brez pogoja priti v zbor, je cesar Napoleon zlo nevoljen. To nevoljo je razodel „Constitutionell“, ki je mrmral te dni te-le pomenljive besede: „Ako čez Evropo pridejo hude homatije, kar je verjetno, bo odgovornost zadela tiste, ki so delo mirú in sprave odbacnili od sebe.“ Vsaki dan se pričakuje neka brošura „Napoleon III. in kongres“, ktera bo razodela zahteve Napoleonove. — Poljski punt se čedalje bolj razširja, tako, da bode pretrpel zimo. — Ažijo srebra 21.

Odgovorni vrednik: **Dr. Janez Bleiweis.** — Tiskar in založnik: **Jožef Blaznik** v Ljubljani.